

Широківський район Дніпропетровської області **Загальна характеристика та фізико – географічні відомості**

Широківський район утворено в лютому 1923 року. Районний центр – селище міського типу Широке, статус селища отримало в 1938 році.

Розташований район на крайньому півдні області, межує з Високопільським районом Херсонської області, з Казанківським районом Миколаївської області, з Криворізьким та Апостолівським районами Дніпропетровської області. Відстань від міста Дніпропетровська до адміністративного центра району, селища міського типу Широке, шосейним шляхом 176 кілометрів, залізницею до станції Інгулець 210 кілометрів. Відстань від смт Широке до найближчої залізничної станції Інгулець 12 кілометрів.

Район поділяється на 9 сільських та 2 селищні ради, яким підпорядковано 66 сільських населених пунктів і 2 селища міського типу, в яких мешкає 28,6 тис. чоловік .

Сьогодні загальна площа району складає 121473,7594 га (1,2 тис км²), з яких 944472,8 га сільськогосподарські угіддя. Ґрунти здебільшого піщано – чорноземні.

З трьох боків землі району оточують промислові підприємства Криворізького басейну, а саме ВАТ “Інгулецький ГЗК”, ВАТ “Південний ГЗК”, ВАТ “АРСЕЛОР МІТТАЛ КРИВИЙ РІГ”, діяльність яких значно впливає на екологічний стан місцевості. На землях району розташовані відвали і хвостосховища, які дуже впливають на рівень пилу в атмосфері і рівень ґрунтових вод.

Всі населені пункти Широківського району з’єднані дорогами з твердим покриттям, яких в районі 632,467 км.

Загальна протяжність газопроводу по Широківському району складає 419,4 км.

Протяжність водопроводів 428,6 км, в т.ч. по смт. Широке 226,8 км

Історичний нарис району

Територія, на якій розташований район, була заселена в глибокій давнині. Про це свідчать археологічні знахідки, виявлені під час розкопок стародавніх могил – курганів., яких на території району 99. Нині вони охороняються законом. У курганах знайдено захоронення, предмети побуту бронзової епохи та скіфського періоду. Широківщина - край козацький. Саме козацькі зимівники, які будувалися по річці Інгулець, перетворилися в майбутньому на великі поселення.

Як адміністративно-територіальна одиниця район формувався упродовж тривалого часу.

Після зникнення Запорізької Січі землі Війська Запорізького, а отже і Широківщини, були приєднані до Новоросійської губернії, створеної в 1764 році. В 1900 році землі району увійшли до складу Херсонської губернії, яка була поділена на повіти, що складалися з волостей. До 1919 року Широківщина входила до складу Херсонського повіту й, водночас, була Широківською волостю з центром в селищі Широке.

У квітні 1919 року Широківська волость була підпорядкована Криворізькому повіту, який увійшов до складу Катеринославської губернії.

Широківський район було утворено в лютому 1923 року. До його складу входили Інгулецька, Миколаївська, Широківська та Шестірнянська волості. В 1932 році запроваджується обласний територіальний поділ і район стає складовою частиною Дніпропетровської області.

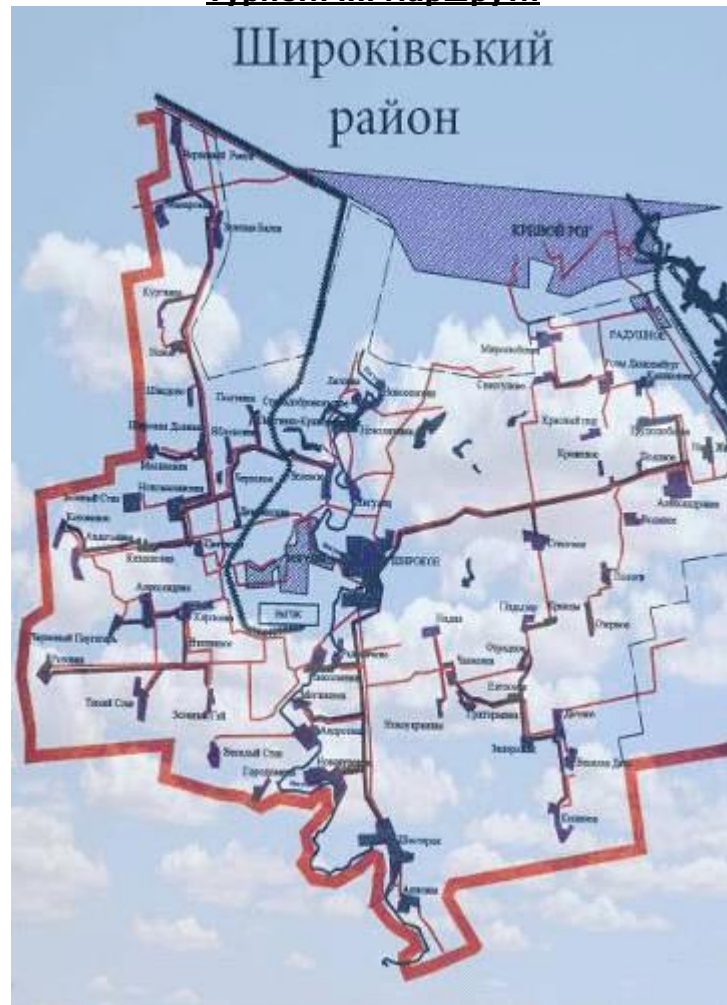
У січні 1935 року Президією Дніпропетровської обласної ради були затверджені межі району та перелік сільських рад, що утворились на його території: Андріївська, Запорізька, Зеленівська, Новоселівська, Локартівська, Миколаївська, Новокурська, Розилюксембурзька, Свердловська, Сергіївська, Чубарівська, Широківська, Шестірнянська, Явдотівська, Скотоводтресту, Латівська та Зернотресту Криворізький.

29 листопада 1959 року територію ліквідованого Криворізького району було розподілено між Апостолівським, П’ятихатським та Широківським районами, до складу останнього увійшли села, розташовані на правому березі річки Інгулець – Лозуватка, Чкалова, Кіровка, Христофорівка.

У 1963 році Широківський район було розформовано і приєднано до Апостолівського

району.
1965 року Широківський район відновлено.

«Наш козацький край»
Туристичні маршрути

Широке – селище міського типу, виникло в другій половині XVIII століття. Розташоване на лівому березі Інгульця на 47 град. 41 пн.ш. і 33 град. 16 сх. д.

Герб та прапор Широківського району

Пам'ятники історії та культури:

- **Пам'ятки археології**

Біля села Ганівка археологами було знайдено та досліджено поселення Черняхівської культури. А також на території району 313 курганів та 1 курган Національного значення. Розташована історико – ландшафтна зона, заповідна територія. До складу входять: балка Кобильна, балка Токова, підземні сполучення населення I – II ст.

- **Пам'ятки архітектури**

Свято – Успенська церква (с. Андріївка); храм святої Євдокиї (с. Явдотівка); Будинок кредитного товариства (нині «Приватбанк»); опори залізничного мосту.

- **Пам'ятки і пам'ятні місця історичних подій**

Козацьке та Воїнське кладовище (с. Шестірня)

- **Пам'ятники видатним людям**

Меморіальні дошки Героям Радянського Союзу, учасникам бойових дій в Афганістані, видатним людям односельчанам.

- **Музеї**

Широківський народний історико – краєзнавчий музей, 8 шкільних музеїв.

Відпочинок на лазурному березі теплого моря, або на вершині гір – наскільки це сьогодні актуально? Чи може це все здивувати сучасного туриста, навряд чи. Щоб побувати в загадкових і незвичних місцях, зовсім не обов'язково відправлятися у далекі краї. Всього за 176 км від обласного центру, на відстані 18 км від міста Кривого Рогу, 12 км найближчої залізничної станції Інгулець на березі річки Інгулець. Розкинулося мальовниче смт. Широке.

Важко знайти на Дніпропетровщині район наскільки цікавий, наскільки і недооцінений туристами як Широківщина. Саме тут ви відчуєте справжність первинної природної краси. Ви поринете в Катеринівську епоху, славу і загадкову добу козацтва, відчуєте теплий подих таврійських степів і будете милуватися неповторною флорою та фауною цього краю. Приїздіть і зустрінуть вас по вищим світським стандартам: в національних костюмах з хлібом – сіллю. І поїдете ви борознити нез'їдені сільські дороги.

Територія, де ми зараз знаходимось була колись дном Сарматського моря, згодом коли море відступило тут бродили стада мамонтів та північних оленів на яких полювали неандертальці. Отже первісна людина обмилувала собі ці місця і поселилася тут на довгий період часу. В основному селилися на березі річки Інгулець. Перша згадка про цю річку датується 1552 роком. Греки називали її Герос, половці – Івля. Саме на березі цієї річки в

1965 році Крилов Л.П. відкрив дивне поселення, характерним для них було наявність попелу в заповнені могильних ям, циліндрів з вохри, знарядів з кістки та кераміки. Такі поселення було виділено в окрему локальну групу з умовною назвою «інгулецька». В одному з таких поховань було знайдено скульптуру, яка зображує «двічі народженого» з касти аріїв. Саме з цим племенем пов'язана поява в нашому краї кромлехів (культових кам'яних кіл). За довгий період цивілізації побували тут племена ямної культури, які залишили по собі кургани, епоха бронзи залишила кам'яні стели, скіфі, печеніги і половці, із за Дону приходили сармати. А ось Черняхівська культура залишила по собі цілий пласт. При розкопках, які проводилися в с. Ганівка було знайдено глинобитні житла, господарські ями, гончарні печі, посуд з давньогрецьким орнаментом, останки кам'яних огорож. Проїжджаючи по селах району зверніть увагу, що до сьогодні обійстя огорожено кам'яним тином, лісою, загоном. Чи не з тих часів залишився цей звичай.

В заселені цих земель велику роль зіграло козацтво та Катерина II. З цього періоду відлічує свій час і смт. Широке.

Перед вами відкривається дивовижна картина, село поринає в садах. Але перше козацьке поселення було на пів. сході. Там був хутір славного козака Дійона. В одному із походів козаки знайшли хлопчика із зав'язаними ногами, мабуть вели полонених бусурмани, а його кинули, дуже вже він кволий був. Забрали його з собою, відходили. Наставником і батьком хрещеним став для хлопця козак Тарас. А охрестили його Діонісієм, козаки прозвали Дійоном. На Січі Дійон навчився грамоти, знав латинь, турецьку, татарську мови. А ще дав Бог йому чудовий, як срібний дзвіночок, голос. Та головне – зброєю володів справно, а відтак і козаком був добрим. Якось дозорний

тактику
Дійона це
козак

козачий загін запримітив багатотисячне татарське військо, приймати бій було безглуздо, а відступати козаки не звикли. Молодий козак Дійон запропонував сховатися і дочекатися відповідного моменту. А куди сховаєшся серед степу. Та Дійон знав ці місця і сховав козак у печерах. Нічого не підозрюючи татари розбили табір на ніч. А рано вранці, коли татари ще спали, козаки напали на них. Зчинилася паніка, козаки перемогли. Це було бойове хрещення Дійона. Про цей бій козаки розповідали ще довго, а ведення бою назвали „розгардіяш”. Для був перший і останній бій. Під час бою впав з коня і зламав ногу, а його наставник загинув. На Січі, куди

повернувся Дійон, нога зрослася. Та кульгавим він залишився на все життя. За наказом кошового атамана, Дійон їде воду шукати на південь. З молодю дружиною вирушив він у путь. При допомозі гілочки з лози на півн. сході Широкої Балки знайшов козак воду, на цьому місці заснував хутір, а згодом став розводити коней для Січі. А молода дружина подарувала йому двох синів – близнюків – Гордія й Петра. Близнюки стали славними козаками і з конем управлялися і шаблею володіли, а гопака якого вміли танцювати. Не могли нарадуватися батьки на дітей, разом з військом Б.Хмельницького пішли в бій під Жовтими Водами. Звістка про перемогу долинула й до хутора Дійона, стали батьки синів виглядати. І герої повернулися. Прибула до хутора незвична процесія – дві труни з синами – соколами. Не витримало серце матері. Під час похорон сотник Головатий сказав: „Пухом земля вам, герої битви під Жовтими Водами! Хай зветься земля тут полем Близнюків і хай родить вона добрим врожаєм!” а Дійон пішов в монастир. Та на півн. сході Широкого і до сьогодні стоїть криниця Дійона, та розкинулося поле Близнюків.

А старшина Іван Сіромаха не лише заснував поселення, а і став ініціатором досліджень корисних копалин нашого району. Іван Сіромаха – старшина Васюринського куреня – у 1750 році в боях з татарами отримав поранення. У 1760 – 1765 роках оселився на березі р. Інгулець, на території села Миколаївка. Заснував зимівник, де займався господарством. Після скасування Запорізької Січі, як і більшість старшини, Сіромаха перейшов на російську службу та оженився на фрейліні Катерини II (італійки за походженням). Імператрицею йому було жалувано 10 десятин землі за вірність та відданість, а також в якості приданого за нареченою. То ж спочатку зимівник, а згодом село Сіромашне (Миколаївка) виникло на цих землях. У Сіромахи було два сини та донька, між якими і був поділений спадок. Дочка вийшла заміж за майора Козельського. І саме завдяки йому та Сіромасі почали вивчення дивного червоного каменю.

Івана Сіромаху було поховано неподалік від його садиби у західній частині села. На могилі встановили кам'яний хрест, згодом замінений надгробком з залізним кованим хрестом, який зберігався до 30-х років ХХ ст. Надгробок мав розміри 2х3 м., до 1 м. заввишки, і вінчав цю споруду залізний кований хрест висотою 1,5 м. Далі лежав 2 метровий кам'яний хрест незвичайної краси і чудової обробки. Коли його витягли з ями він тріснув. Глибше натрапили на міцну плиту, настільки міцну, що не могли нічого з нею вдіяти. На тому розкопки і закінчились.

Козацького старшину Івана Сіромаху перепоховано на південній околиці Широкого. Місце над дорогою, що веде до Великої могили з кам'яним хрестом вибрано не випадково. Ця дорога – давній поштовий тракт, що пролягає до козацького села Шестірня, з його козацьким кладовищем.

Ще одне місце в Широкому пов'язане за легендою з битвою під Жовтими Водами. Трохи вище СПТУН[№]82 є криниця в якій козаки святити зброю, йдучи на бій, саме біля криниці була перша церква, тоді ще зимівника. Була вона дерев'яною і як всі козацькі церкви – Покровською. Запорізькі козаки вважали Покрову своєю заступницею. Наша церква будувалась на народні кошти, розміри її були скромними. Вона мала лише один купол. Над нею не височіла дзвіниця. Стояла вона

окремо поруч з церквою. В церкві було четверо великих та двоє малих дверей, 8 великих та 16 малих вікон з ажурними ґратами. Ось що написано в „Хронологіко - історичному описі церков єпархії херсонської і таврійської губернії”, виданого в Одесі 1848 року: „Село Широкоє , церковь Покровская, деревянная, Бобринського узда. Когда основана, не известно, но освячена действительно 1792 года, ее тепер уже нет, а существует вместе одной другая, каменная, построенная в 1833 году”. 27 липня 1997 року на місці старої аптеки було заплановано збудувати храм. У 2005 році відбулася Хресна хода, було освячено місце та закладено перший камінь.

Призначення курганів, що розкинулися у степах за широким, найрізноманітніші. Цей курган служив козакам спостережним пунктом. Його історія становить більше двох тисяч років і прив'язують його до часів скіфів, сарматів і періоду розцвіту Черняхівської культури. Місце де він розташований знаходиться на підвищенні, біля кургану стояла хатина, в якій проживали козаки. На цьому кургані, як і на всіх інших, була збудована дерев'яна опора. Якщо ж наступав ворог верхівку цієї опори підпалювали тим самим даючи знати про небезпеку козакам на іншому кургані. Таким чином передавали сигнал аж до Запорізької Січі, де починали готуватися до приходу ворога.

Широківщині є що показати і чим зацікавити туристів: Широківські пейзажі радують око, є тут водойми де можна порибалити і відпочити – це і річка Інгулець з її плесами і заводями , в селах Тихий Став, Шестірня, Яблунівка є ставки з чистою водою, дзеркальним карпом, товстолобом, є і раки. Але саме головне живі тут ще українські народні традиції. В селі Явдотівка вас навчать вишивати, в Тихому Ставі ви поринете в самотність української пісні, захопитесь так, що не зчуєтесь як і самі будете співати та танцювати.

Для екстрималів теж знайдеться заняття – акрабанж, або на бричці з вітерком покататися можна чим вам не «бричка – сафарі». При бажанні можете пройти майстер – клас з приготування Куліша на багатті. Ви не уявляєте який він смачний на свіжому повітрі та під чарчину доброго первака на основі старовинного місцевого рецепту.

Подорожуючи по Катеринівському поштовому тракту до с. Шестірня ви відвідаєте с. Андріївка. У 1792 році в ньому поміщиком, дворянином Січевановим почалося будівництво Свято – Успенської церкви. Освячена вона була у 1798 році. Вона є архітектурною пам'яткою XVII століття.

За роки Радянської влади закриттю церков передували події пов'язані з атеїстичною пропагандою. Андріївська церква була частково зруйнована, скинуті дзвони з дзвіниць, зруйновані купола.

У роки Великої Вітчизняної війни, церква

постраждала, так як вона слугувала спостережним пунктом.

У роки Незалежності церкву відбудували. Великий внесок у відбудову храму, організаторську роботу, заслуги перед церквою священика Івана Батога. Він нагороджений хрестом патріарха України Філарета.

До речі на території Широківського району є ще одна старовинна церква в селі Явдотівка, до якої на богослужіння з'їжджалися мешканці навколишніх сіл. Будівництво церкви розпочалось приблизно в 1887 році. Церкву будували на пагорбі трішки віддалік від села, місце вибрав Ткач Іван. Він її будовав сам та і говорять що у стіни замурував гроші. Під церквою був побудований склеп зі східної сторони, туди можна було заходити. Спочатку церкву було освячено та названо на честь Іоанна Богослова. А вже після відбудови, за проханням жителів села, храм був освячений на честь Святої Євдокії.

Село Шестірня виникло село за часів Чортомлинської Січі. А першим поселенцем тут був козак з 6 пальцями на руці – Шестірня прозвали його козаки. Звідси і назва села.

Історія цього села тісно пов'язана з козацтвом, тому і перша наша зупинка – козацьке кладовище. Козацьке кладовище унікальне і не лише тому, що це перше кладовище поселення, а насамперед тому, що тут збереглося багато оригінальних кам'яних хрестів, які зафіксовано, як пам'ятки історії та культури. Хрести можна поділити на 7 груп: грецькі або прості, розширені, трилісті, перехресні, круглі, багатоярусні, складні. Всього на Криворіжжі було знайдено 150 подібних хрестів, близько 100 із них на шестірнянських цвинтарях. У цього кладовища дивовижна історія тут захоронені не лише перші поселенці, а і козаки які загинули в боях з бусурманами десь поблизу. Розміщено кладовище на горі точніше на березі річки – Синюга. Там внизу була повноводна річка, до речі судноплавна. По ній плавали козацькі „Чайки“, татарські „Ладі“. В Шестерні існує легенда, що ніби – то жив в селі козак, все своє життя мріяв мати родину гроші збирав для того щоб осісти, та йдучи на бій свій не малий скарб ховав в білій горі на березі річки. Не повернувся козак з одного з боїв, а скарб шукали довго. Та біда в тім, що білих гір в Шестерні дві і на різних берегах різних рік Синюги і Інгульця. Одна із цих гір напроти козацького кладовища. Трохи вище на повороті кручі ще одне кладовище Королівське там також унікальні хрести один із них на могилі Антона Борлоноса Шестеряньського взагалі унікальний. По сьогоднішній день на цьому кладовищі відбувається поховання і досить часто для того щоб провести нові поховання руйнують старі. В 70 – х роках ХХ століття таким чином була зруйнована могила козацького старшини. В похованні було знайдено шаблю піхва і рукоятка якої була оздоблена сріблом т звіриним орнаментом.

На цьому місці знаходилась церква Різдва Пресвятої Богородиці. Коли збудована ця церква вже ніхто і не пам'ятає, в деяких джерелах згадується що церква була

збудована ще першими поселеннями, а в 1811 році були прибудовані дзвіниці. А по твердженням Новопоселенського П.Г. , який займався написанням історії села, церква була збудована в 1872 році. Церква довго стояла напівзруйнована, але на її стінах добре було видно фрески. В 1984 році із району прийшло розпорядження церкву або відбудувати або зруйнувати. Голова сільської ради Бугрієнко вирішив не ускладнювати життя. Запросили підрильників і пам'ятник культури було зруйновано.

В 1991-1992 роках Криворізькі архітектори натрапили на печери, що вели під колишнє кладовище та під старовину церкву. Ковшом екскаватора була випадково зачеплена кришка домовини, яка відкрилась. Там було бальзамоване тіло священника (на огляд початку ХХ століття) з цінним срібним старовинним хрестом дуже рідкісної роботи. Про роботу старовинного майстра свідчило й оздоблення Біблії, що лежала під хрестом. У районні старовинного козацького кладовища було відкрито вхід у підземні ходи шириною близько 3-х метрів з арочним склепінням. Стіни на склепінні викладені з блоків пиляного вапняку.

Чим же цікава була ця церква? Чому саме на неї звернули увагу. По перше це була чи не перша кам'яна споруда, збудована вона була із вапняку. Старожили розповідають, а до них це дійшло від їх батьків та дідів що при розпису церкви використовували фарби природного походження. А розписували два майстри один був запрошений, а інший зовсім молодий –місцевий. Внизу допомагали їм фарби розводити дві місцеві тітки. Так ось поки малювали поки і пісні лунали. І здавалося що ті пісні чули в кожному куточку, на той час невеликого, села. Під церквою існували підземні ходи один із них вів під річкою аж в район Слибизівки, а другий виходив десь аж за козацьким кладовищем.

Кобильна балка – перлина Широківщини та південної України. Вона розташована в межах Широківського району Дніпропетровської області (98%) та Високопільського району Херсонської області. Балка має загальну довжину близько 50 км та площу 2500 га.

Балка являє собою унікальне поєднання природних утворень: карстові прояви; степова рослинність; пам'ятки археології та пам'ятки історії та культури. У балці Кобильній знаходяться ділянки поверхневого карстопрояву єдині у Дніпропетровській області, у тому числі і підземні карстові печери.

Кобильна балка багата водними угіддями – тут протікає річка Кобильна, яка утворюється більше ніж 30 джерелами, розташовано декілька ставків, є і низинні болота – унікальне явище для степової України.

В районі с. Шестірна знаходиться найбільш цінна ділянка балки, на якій збереглася

типова
степова
рослинність.
В її складі
виявлено
рослини,
занесені до
Червоної
книги
ковила

України: ковила Лессінга, волосиста та найкрасивіша; сон чорню чий; ряска Буше; тюльпан Біберштейна; серед них і цінна реліктова рослина – цимбохазма Дніпровська, яка росте в трьох місцях на Україні (і це далеко не повний перелік).

Природна рослинність створює сприятливі умови для різноманітного тваринного світу, особливо птахів.

На території балки розташовані пам'ятки археології: поселення доби пізньої бронзи (14-12 ст. до н.е.), декілька поселень Черняхівської культури (2-4 ст.н.е.)

Кажуть старі люди, що десь біля Широкого є така балка, що зветься Кобильною. Виникла ця назва за часів козаччини. Нелегко тоді було козакам. Набіги турків, татар, ляхів не давали спокійно жит. Вертаючись додому, нападники гнали поперед себе не тільки ясир, але й череду. Бувало, що козаки відбивали бранців, скотина розбігалась. Деякі коні й корови знаходили дорогу назад на рідне обійстя, а деякі навечно залишалися жити в степу.

В одній балці козаки запримітили кобил з лошатами та корів з телятами. Вгледівши людей, худоба повтікала в балку. А підїхавши до того місця, і, навіть спустившись до самого дна, не знаходили там нічого. Довго козаки ламали голови, що то за чудасія така, а потім таки розібрались, що худоба втікала від бусурманів (навіть і вона не хотіла жити в неволі) і збивались в череду. Вожаку вала там досвідчена кобилиця. Тварини розподілялись на групи. Одні паслися, інші пильнували. Загледівши ворогів, вартові повідомляли табун і всі ховались. Ховались дуже вміло, в одній із старих печер з таємним входом. А, не знаючи де вхід, чужинці не здогадувались, де подівся табун. Літніми ночами жеребці на кобилиці влаштовували свої весілля. Ті, хто бачив ті ігрища, казали, що то були чудові видовища.

Сьогодні ніхто не знає, чому балка Кобильна отримала таку назву. Чи через те, що керувала табунном кобилиця, чи через те, що в кінському табуну переважали кобилиці.

Наш земляк криворіжець Григорій Гусейнов в пошуках історії заповідника «Асканія – Нова» віднайшов історію з тарпанами, доповнену новим фактом. До поміщика Дурилі на прибилася дивакувата конячка – тарпан. Тяглася вона до подібних себе, але підступитися близько не зважувалася. І все ж прибудна переборолла страх, а домашні коні не заперечували до них пристати, гостю прийняли і вона їм довірилася, але тільки їм. Бо табунників не підпускала і одразу ж тікала геть.

Невеличка, струнка, невидної масті, з чорною кудлатою гривою, таким же хвостом, і темною смугою на спині конячина спала лише стоячи. З роки прожила в домашньому табуні, а на 4-й непрохана красуня ввійшла до зимового загону. Люди вирішили: нарешті дикунка засвоїлась і намірились її впіймати. Зачинили в стайні. І пожалкували: вихована на волі кобилиця стала ніби самовбивця, кидалася на стіни, ламала двері. В метушні вибила собі око. Запам'ятаємо цю деталь: кобилиця з вибитим оком.

Покалічена й знесилена забилася в холодний куток. Не їла й не пила. Аж на 4-й день, нахиливши низько голову, вийшла з загону. Невдовзі їла з рук сіно, йшла на водопій,

але під сідло так і не далася, зате народила жеребчика. Та наївно думалося людям, що лошиця позбавилась диких звичок і погнали разом з іншими кіньми на випас у степ. Однак, помилились. Побачивши рідний ковиловий простір, вона зірвала з себе наряджене мотуззя, тяжко й тривожно протрубила в далину й утекла з своїм лошам. Пройшло немало часу і стала поширюватися чутка, що в степу знову блукає й сторониться людей ще один тарпан. Стали передбачати, що це міг бути останнім,

тому й налаштувалися неодмінно його впіймати. Кілька днів метушилися вершники, аж поки помітили біля водопою самотню постать. Стали

підкрадатись, тарпан, почувши небезпеку, кинувся втікати. Зранку аж до ночі тривало переслідування. І втік би, якби не попав ногою у нору степового звіра. Перелякана, засапана тварина лежала на снігу зі зламанною ногою й безсило дивилася на кривдників: у її очах були сльози. Нещасного тарпана поклали на сани і повезли. А дома роздивились, що в нього немає ока. І стало ясно: це була та сама кобила, що 4 роки тому прибула до домашніх коней, а потім зникла в степу зі своїм лошам. Щасливі люди виготовили їй протеза, але нещасна невдовзі померла.

Стояв грудень 1879 р. за іншими даними 1882 р., коли бачили останнього тарпана. Ось така незвична неповторна Кобильна балка. І якщо все ж доведуть, що печери в балці рукотворні доведеться переписувати всю історію людства. Та на цьому наша подорож підходить до самого цікавого. Господарі одного із шестірнянських дворів запрошують на обід. Домашня кухня буває лише в селі. Для гурманів зеленого туризму альтернативи нема і бути не може. Борщик, варенички з вареного тіста з начинкою, ковбаси, балабушки, просте печиво з прісного тіста на яйці й сироватці, млинці, голубці навіщо той ресторан. Останнім пунктом нашої подорожі є Широківський народний історико – краєзнавчий музей, де зібрано тисячі безцінних експонатів від часів неоліту до останньої війни і сучасності.

Видатні земляки:

Петро Георгійович Лобановський – дворянин, учитель. Він працював у I-й земській школі в кінці XIX на початку XX століття. Коли його вже не було, а школу в якій він працював, ще багато років називали школою Лобановського. Учні цієї школи мали міцні знання та високу культуру виховання. Петро Георгійович був головою правління та ініціатором відкриття Широківського кредитного товариства, він створив його, незважаючи на великі труднощі. Це перший у Широкому кооператив, який почав працювати у 1905 році.

Надія Петрівна Доценко – народна артистка СРСР. Народилася вона у 1913 році в селищі Широкому. Її творчий шлях починався з театральної сцени в рідному селищі. За своє життя нею було зіграно безліч чудових ролей. Актриса грала у таких п'єсах, як: «В степах

України» Корнійчука, «Казка про правду» Алігер, «Тил» Зарудного. Надія Петрівна не раз приїздила з гастрольями до Києва, де на кіностудії ім. Довженка знімалась у фільмах «Кінець Чирви – Козира», «Партизанська іскра» та інших кінострічках. Її невтомна праця відзначена високими нагородами, а в 1978 році майстриня удостоїлася почесної Державної премії України ім. Тараса Шевченка за великий вклад у розвиток українського театрального мистецтва .

Григорій Якимович Гаркуша народився у 1942 році у селі Шестірня Широківського району. Закінчив Дніпропетровське музичне училище ім. Глінки. Після закінчення вступив до Московської державної консерваторії. За роки навчання у професора Оксани Свешнікової молодий вокаліст створив на сцені оперної студії низку партій, зокрема Фігаро «Севільський Цирюльник», «Євгеній Онегін» та ін. Після закінчення консерваторії переїхав до Києва.

Олекса Іванович Гуріїв – письменник. Народився у 1913 році, ріс і вчився в Широкому. Як поет, Гуріїв вперше виступив у 1932 році в збірці «Ентузіасти шахт». Його твори видавалися в Києві, Москві, Чехословаччині, Німеччині. Олекса Гуріїв жив у Києві. Завершальний його твір він назвав «Повість мого життя», де також згадує і про своїх земляків. Похоронили письменника у 1999 році у місті Києві.

Павло Кононович Темченко – корінний широчанин. 1882 року народження, письменник. Його перше оповідання «Сонько» з'явилося у 1913 році в квітневому випуску Київського журналу «Маяк» і принесло визнання. До революції друкувався в журналах «Маяк» і «Шлях». Був головою «Просвіти» та редактором часопису «Зоря», а також завідувачим Широківським сільбудинком, де керував гуртком «Художнє слово». Його охоче друкували не тільки місцеві, а й столичні видавці такі, як Харківсько – Київське видавництво «Шлях освіти». А оповідання «Злодій» було видане у Полтаві,

де Губернське Педагогічне Бюро включило його до шкільної програми для читання в класі. Навесні 1930 року письменника заарештували і вислали в м. Липець Воронежської обл. 30 квітня 1946 року його не стало.

Бай Анатолій Григорович - 1938 року народження освіта середня – спеціальна, закінчив Дніпропетровське музичне училище ім. Глінки в 1965 році. Бай А.Г. працював в закладах культури на посадах художнього керівника, директора Широківського районного Будинку культури, викладачем школи мистецтв. Багато уваги Бай А.Г. приділяв хоровому та вокальному жанру. Привив в учеників хору любов до української пісні, до кращих пісень професійних аматорів.

В 1981 році колегією Міністерства культури України хоровому колективу Миколаївського міського клубу присвоєно звання «самодіяльного народного колективу». В репертуарі колективу українські народні пісні.

За плідну концертну діяльність та високий виконавський рівень хор та його керівник в 1985 році стають лауреатами Всесоюзного огляду самодіяльної творчості до 40 – річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні

В 1987 році за вагомий внесок в розвиток самодіяльного мистецтва Бай А.Г. був занесений до обласної Дошки пошани.

Бай А.Г. з 1975 року почав працювати з тріо сестер Тарасенків і понині вокальне тріо виступають на районних, обласних фестивалях в республіканському телетурнірі «Сонячні кларнети». Виступи в Саратовській області де вони побували з делегацією району на відзначенні 300 – річчя возз'єднання України з Росією. В 1999 році вокальному колективу сестер Тарасенків присвоєно звання народного колективу.

Бай А.Г. – самодіяльний композитор. Написав більше 500 творів. 7 років його твори друкувалися в республіканському видавництві «Мистецтво». Перша пісня А.Г. Бая «Мое село» була надрукована в обласній газеті «Зоря» в 1985 році. Його пісні входять до репертуару як самодіяльних так і до професійних виконавців, народних артистів України О.Павловської, В.Бродської.

Указом президента України від 21.02.2007 року, Анатолію Григоровичу Баю присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Бай А.Г. видав збірки «Наш отчий дім», «Душі криниця», «Краю мій лелечий», «Пісні про рідну Широківщину», «Зберемося разом земляки», «Червона калина», «Райдуга». Особливу увагу він приділяє вихованню підростаючого покоління.

Пам'ятники історії та культури:

- **Пам'ятки археології**

Біля села Ганівка археологами було знайдено та досліджено поселення Черняхівської культури. А також на території району 313 курганів та 1 курган Національного значення. Розташована історико – ландшафтна зона, заповідна територія. До складу входять: балка Кобильна, балка Токова, підземні сполучення населення I – II ст.

- **Пам'ятки архітектури**

Свято – Успенська церква (с. Андріївка); храм святої Євдокиї (с. Явдотівка); Будинок кредитного товариства (нині «Приватбанк»); опори залізничного мосту.

- **Пам'ятки і пам'ятні місця історичних подій**

Козацьке та Воїнське кладовище (с. Шестірня)

- **Пам'ятники видатним людям**

Меморіальні дошки Героям Радянського Союзу, учасникам бойових дій в Афганістані, видатним людям односельчанам.

- **Музеї**

Широківський народний історико – краєзнавчий музей, 8 шкільних музеїв.

Відпочинок на лазурному березі теплого моря, або на вершині гір – наскільки це сьогодні актуально? Чи може це все здивувати сучасного туриста, навряд чи. Щоб побувати в загадкових і незвичних місцях, зовсім не обов'язково відправлятися у далекі краї. Всього за 176 км від обласного центру, на відстані 18 км від міста Кривого Рогу, 12 км найближчої залізничної станції Інгулець на березі річки Інгулець. Розкинулося мальовниче смт. Широке. Важко знайти на Дніпропетровщині район наскільки цікавий, наскільки і недооцінений туристами як Широківщина. Саме тут ви відчуєте справжність первинної природної краси. Ви поринете в Катеринівську епоху, славу і загадкову добу козацтва, відчуєте теплий подих таврійських степів і будете милуватися неповторною флорою та фауною цього краю. Приїздить і зустрінуть вас по вищим світським стандартам: в національних костюмах з хлібом – сіллю. І поїдете ви борознити нез'їджені сільські дороги.

Територія, де ми зараз знаходимось була колись дном Сарматського моря, згодом коли море відступило тут бродили стада мамонтів та північних оленів на яких полювали неандертальці. Отже первісна людина обмилувала собі ці місця і поселилася тут на довгий період часу. В основному селилися на березі річки Інгулець. Перша згадка про цю річку датується 1552 роком. Греки називали її Герос, половці – Івля. Саме на березі цієї річки в 1965 році Крилов Л.П. відкрив дивне поселення, характерним для них було наявність попелу в заповнені могильних ям, циліндрів з вохри, знарядів з кістки та кераміки. Такі поселення було виділено в окрему локальну групу з умовною назвою «інгулецька». В одному з таких поховань було знайдено скульптуру, яка зображує «двічі народженого» з касті аріїв. Саме з цим племенем пов'язана поява в нашому краї кромлеків (культових кам'яних кіл). За довгий період цивілізації побували тут племена ямної культури, які залишили по собі кургани, епоха бронзи залишила кам'яні стели, скіфі, печеніги і половці, із за Дону приходили сармати. А ось Черняхівська культура залишила по собі цілий пласт. При розкопках, які проводилися в с. Ганівка було знайдено глинобитні житла, господарські ями, гончарні печі, посуд з давньогрецьким орнаментом, останки кам'яних огорож.

Проїжджаючи по селах району зверніть увагу, що до сьогодні обійстя огорожено кам'яним тином, лісою, загоном. Чи не з тих часів залишився цей звичай.

В заселені цих земель велику роль зіграло козацтво та Катерина II. З цього періоду відлічує свій час і смт. Широке.

Перед вами відкривається дивовижна картина, село поринає в садах. Але перше козаке поселення було на пів. сході. Там був хутір славного козака Дійона. В одному із походів козаки знайшли хлопчика із зав'язаними ногами, мабуть вели полонених бусурмани, а його кинули, дуже вже він кволий був. Забрали його з собою, відходили. Наставником і батьком хрещеним став для хлопця козак Тарас. А охрестили його Діонісієм, козаки прозвали Дійоном. На Січі Дійон навчився грамоти, знав латинь, турецьку, татарську мови. А ще дав Бог йому чудовий, як срібний дзвіночок, голос. Та головне – зброєю володів справно, а відтак і козаком був добрим. Якось дозорний козачий загін запримітив багатотисячне татарське військо, приймати бій було безглуздо, а відступати козаки не звикли. Молодий козак Дійон запропонував сховатися і дочекатися відповідного моменту. А куди сховаєшся серед степу. Та Дійон знав ці місця і сховав козак у печерах. Нічого не підозрюючи татари розбили табір на ніч. А рано вранці, коли татари ще спали, козаки напали на них.

Зчинилася паніка, козаки перемогли. Це було бойове хрещення Дійона. Про цей бій козаки розповідали ще довго, а тактику ведення бою назвали „розгартіаш”. Для Дійона це був перший і останній бій. Під час бою козак впав з коня і зламав ногу, а його наставник загинув. На Січі, куди повернувся Дійон, нога зрослася. Та кульгавим він залишився на все життя. За наказом кошового атамана, Дійон їде воду шукати на південь. З молодою дружиною вирушив він у путь. При допомозі гілочки з лози на півн. сході Широкої Балки знайшов козак воду, на цьому місці заснував хутір, а згодом став розводити коней для Січі. А молода дружина подарувала йому двох синів – близнюків – Гордія й Петра.

Близнюки стали славними козаками і з конем управлялися і шаблею володіли, а гопака якого вміли танцювати. Не могли нарадуватися батьки на дітей, разом з військом Б.Хмельницького пішли в бій під Жовтими Водами. Звістка про перемогу долинула й до хутора Дійона, стали батьки синів виглядати. І герої повернулися. Прибула до хутора незвична процесія – дві труни з синами – соколами. Не витримало серце матері. Під час похорон сотник Головатий сказав: „Пухом земля вам, герої битви під Жовтими Водами! Хай зветься земля тут полем Близнюків і хай родить вона добрим врожаєм!” а Дійон пішов в монастир. Та на півн. сході Широкого і до сьогодні стоїть криниця Дійона, та розкинулося поле Близнюків.

А старшина Іван Сіромаха не лише заснував поселення, а і став ініціатором досліджень корисних копалин нашого району. Іван Сіромаха – старшина Васюринського куреня – у 1750 році в боях з татарами отримав

поранення. У 1760 – 1765 роках оселився на березі р. Інгулець, на території села Миколаївка. Заснував зимівник, де займався господарством. Після скасування Запорізької Січі, як і більшість старшини, Сіромаха перейшов на російську службу та оженився на фрейліні Катерини II (італійки за походженням). Імператрицею йому було жалувано 10 десятин землі за вірність та відданість, а також в якості приданого за нареченою. То ж спочатку зимівник, а згодом село Сіромашне (Миколаївка) виникло на цих землях. У Сіромахи було два сини та донька, між якими і був поділений спадок. Дочка вийшла заміж за майора Козельського. І саме завдяки йому та Сіромасі почали вивчення дивного червоного каменю.

Івана Сіромаху було поховано неподалік від його садиби у західній частині села. На могилі встановили кам'яний хрест, згодом замінений надгробком з залізним кованим хрестом, який зберігався до 30-х років ХХ ст. Надгробок мав розміри 2х3 м., до 1 м. заввишки, і вінчав цю споруду залізний кований хрест висотою 1,5 м. Далі лежав 2 метровий кам'яний хрест незвичайної краси і чудової обробки. Коли його витягли з ями він тріснув. Глибше натрапили на міцну плиту, настільки міцну, що не могли нічого з нею вдіяти. На тому розкопки і закінчились.

Козацького старшину Івана Сіромаху перепоховано на південній околиці Широкого. Місце над дорогою, що веде до Великої могили з кам'яним хрестом вибрано не випадково. Ця дорога – давній поштовий тракт, що пролягає до козацького села Шестірня, з його козацьким кладовищем.

Ще одне місце в Широкому пов'язане за легендою з битвою під Жовтими Водами. Трохи вище СПТУ №82 є криниця в якій козаки святили зброю, йдучи на бій, саме біля криниці була перша церква, тоді ще зимівника. Була вона дерев'яною і як всі козацькі церкви – Покровською. Запорізькі козаки вважали Покрову своєю заступницею. Наша церква будувалась на народні кошти, розміри її були скромними. Вона мала лише один купол. Над нею не височіла дзвіниця. Стояла вона окремо поруч з церквою. В церкві було четверо великих та двоє малих дверей, 8 великих та 16 малих вікон з ажурними ґратами. Ось що написано в „Хронологіко - історичному описі церков єпархій херсонської і таврійської губерній”, виданого в Одесі 1848 року: „Село Широкоє , церковъ Покровская, деревянная, Бобринського узда.

Когда основана, не известно, но освячена действительно 1792 года, ее тепер уже нет, а существует вместе одной другая, каменная, построенная в 1833 году”. 27 липня 1997 року на місці старої аптеки було заплановано збудувати храм. У 2005 році відбулася Хресна хода, було освячено місце та закладено перший камінь.

Призначення курганів, що розкинулися у степах за широким, найрізноманітніші. Цей курган служив козакам спостережним пунктом. Його історія становить більше двох тисяч років і прив'язують його до часів скіфів, сарматів і періоду розцвіту Черняхівської культури. Місце де він розташований знаходиться на підвищенні, біля кургану стояла хатина, в якій проживали козаки. На цьому кургані, як і на всіх інших, була збудована дерев'яна опора. Якщо ж наступав ворог верхівку цієї опори підпалювали тим самим даючи знати про небезпеку козакам на іншому кургані. Таким чином передавали сигнал аж до Запорізької Січі, де починали готуватися до приходу ворога.

Широківщині є що показати і чим зацікавити туристів: Широківські пейзажі радують око, є тут водойми де можна порибалити і відпочити – це і річка Інгулець з її плесами і заводями, в селах Тихий Став, Шестірня, Яблунівка є ставки з чистою водою, дзеркальним карпом, товстолобом, є і раки. Але саме головне живі тут ще українські народні традиції. В селі Явдотівка вас навчать вишивати, в Тихому Ставі ви поринете в самотність української пісні, захопитесь так, що не зчуєтесь як і самі будете співати та танцювати.

Для екстрималів теж знайдеться заняття – акрабанж, або на бричці з вітерком покататися можна чим вам не «бричка – сафарі». При бажанні можете пройти майстер – клас з приготування Куліша на багатті. Ви не уявляєте який він смачний на свіжому повітрі та під чарчину доброго первака на основі старовинного місцевого рецепту.

Подорожуючи по Катеринівському поштовому тракту до с. Шестірня ви відвідаєте с. Андріївка. У 1792 році в ньому поміщиком, дворянином Січевановим почалося будівництво Свято – Успенської церкви. Освячена вона була у 1798 році. Вона є архітектурною пам'яткою XVII століття. За роки Радянської влади закриттю церков передували події пов'язані з атеїстичною пропагандою. Андріївська церква була частково зруйнована,

скинуті дзвони з дзвіниць, зруйновані купола.

У роки Великої Вітчизняної війни, церква постраждала, так як вона слугувала спостережним пунктом.

У роки Незалежності церкву відбудували. Великий внесок у відбудову храму, організаторську роботу, заслуги перед церквою священика Івана Батога. Він нагороджений хрестом патріарха України Філарета.

До речі на території Широківського району є ще одна старовинна церква в селі Явдотівка, до якої на богослужіння з'їжджалися мешканці навколишніх сіл. Будівництво церкви розпочалось приблизно в 1887 році. Церкву будували на пагорбі трішки віддалік від села, місце вибрав Ткач Іван. Він її будував сам та і говорять що у стіни замурував гроші. Під церквою

був побудований склеп зі східної сторони, туди можна було заходити.

Спочатку церкву було освячено та названо на честь Іоанна Богослова. А вже після відбудови, за проханням жителів села, храм був освячений на честь Святої Євдокії.

Село Шестірня виникло село за часів Чортомлинської Січі. А першим поселенцем тут був козак з 6 пальцями на руці – Шестірня прозвали його козаки. Звідси і назва села.

Історія цього села тісно пов'язана з козацтвом, тому і перша наша зупинка – козацьке кладовище. Козацьке кладовище унікальне і не лише тому, що це перше кладовище поселення, а насамперед тому, що тут збереглося багато оригінальних кам'яних хрестів, які зафіксовано, як пам'ятки історії та культури. Хрести можна поділити на 7 груп: грецькі або прості, розширені, трилисті, перехресні, круглі, багатоярусні, складні. Всього на Криворіжжі було знайдено 150 подібних хрестів, близько 100 із них на шестірнянських цвинтарях. У цього кладовища дивовижна історія тут захоронені не лише перші поселенці, а і козаки які загинули в боях з бусурманами десь поблизу. Розміщено кладовище на горі точніше на березі річки – Синюга. Там внизу була повноводна річка, до речі судноплавна. По ній плавали козацькі „Чайки”, татарські „Ладі”. В Шестерні існує легенда, що ніби – то жив в селі козак, все своє життя мріяв мати родину гроші збирав для того щоб осісти, та йдучи на бій свій не малий скарб ховав в білій горі на березі річки. Не повернувся козак з одного з боїв, а скарб шукали довго. Та біда в тім, що білих гір в Шестерні дві і на різних берегах різних рік Синюги і Інгульця. Одна із цих гір напроти козацького кладовища. Трохи вище на повороті кручі ще одне кладовище Королівське там також унікальні хрести один із них на могилі Антона Борлоноса Шестерянського взагалі унікальний. По сьогоднішній день на цьому кладовищі відбувається поховання і досить

часто для того щоб провести нові поховання руйнують старі. В 70 – х роках ХХ століття таким чином була зруйнована могила козацького старшини. В похованні було знайдено шаблю піхва і рукоятка якої була оздоблена сріблом т звіриним орнаментом.

На цьому місці знаходилась церква Різдва Пресвятої Богородиці. Коли збудована ця церква вже ніхто і не пам'ятає, в деяких джерелах згадується що церква була збудована ще першими поселеннями, а в 1811 році були прибудовані дзвіниці. А по твердженням Новопоселенського П.Г. , який займався написанням історії села, церква була збудована в 1872 році. Церква довго стояла напівзруйнована, але на її стінах добре було видно фрески. В 1984 році із району прийшло розпорядження церкву або відбудувати або зруйнувати. Голова сільської ради Бугрієнко вирішив не ускладнювати життя. Запросили підривників і пам'ятник культури було зруйновано. В 1991-1992 роках Криворізькі архітектори натрапили на печери, що вели під колишнє кладовище та під старовину церкву. Ковшом екскаватора була випадково зачеплена кришка домовини, яка відкрилась. Там було бальзамоване тіло священика (на огляд початку ХХ століття) з цінним срібним старовинним хрестом дуже рідкісної роботи. Про роботу старовинного майстра свідчило й оздоблення Біблії, що лежала під хрестом. У районні старовинного козацького кладовища було відкрито вхід у підземні ходи шириною близько 3-х метрів з арочним склепінням. Стіни на склепінні викладені з блоків пиляного вапняку.

Чим же цікава була ця церква? Чому саме на неї звернули увагу. По перше це була чи не перша кам'яна споруда, збудована вона була із вапняку. Старожили розповідають, а до них це дійшло від їх батьків та дідів що при розпису церкви використовували фарби природного походження. А розписували два майстри один був запрошений, а інший зовсім молодий – місцевий. Внизу допомагали їм фарби розводити дві місцеві тітки. Так ось поки малювали поки і пісні лунали. І здавалося що ті пісні чули в кожному куточку, на той час невеликого, села. Під церквою існували підземні ходи один із них вів під річкою аж в район Слибизівки, а другий виходив десь аж за козацьким кладовищем.

Кобильна балка – перлина Широківщини та південної України. Вона розташована в межах Широківського району Дніпропетровської області (98%) та Високопільського району Херсонської області. Балка має загальну довжину близько 50 км та площу 2500 га.

Балка являє собою унікальне поєднання природних утворень: карстові прояви; степова рослинність; пам'ятки археології та пам'ятки історії та культури. У балці Кобильній знаходяться ділянки поверхневого карстопрояву єдині у Дніпропетровській області, у тому числі і підземні карстові печери.

Кобильна балка багата водними угіддями – тут протікає річка Кобильна, яка утворюється більше ніж 30 джерелами, розташовано декілька ставків, є і низинні болота – унікальне явище для степової України.

В районі с. Шестірня знаходиться найбільш цінна ділянка балки, на якій збереглася типова степова рослинність. В її складі виявлено рослини,

занесені до Червоної книги України: ковила Лессінга, ковила волосиста та найкрасивіша; сон чорню чий; ряска Буше; тюльпан Біберштейна; серед них і цінна реліктова рослина – цимбохазма Дніпровська, яка росте в трьох місцях на Україні (і це далеко не повний перелік).

Природна рослинність створює сприятливі умови для різноманітного тваринного світу, особливо птахів.

На території балки розташовані пам'ятки археології: поселення доби пізньої бронзи (14-12 ст. до н.е.), декілька поселень Черняхівської культури (2-4

ст.н.е.)

Кажуть старі люди, що десь біля Широкого є така балка, що зветься

Кобильною. Виникла ця назва за часів козаччини. Нелегко тоді було козакам. Набіги турків, татар, ляхів не давали спокійно жит. Вертаючись додому, нападники гнали поперед себе не тільки ясир, але й череду. Бувало, що козаки відбивали бранців, скотина розбігалась. Деякі коні й корови знаходили дорогу назад на рідне обійстя, а деякі навічно залишалися жити в степу.

В одній балці козаки запримітили кобил з лошатами та корів з телятами. Вгледівши людей, худоба повтікала в балку. А підїхавши до того місця, і, навіть спустившись до самого дна, не знаходили там нічого. Довго козаки ламали голови, що то за чудасія така, а потім таки розібрались, що худоба втікала від бусурманів (навіть і вона не хотіла жити в неволі) і збивалися в череду. Вожаку вала там досвідчена кобилиця. Тварини розподілялись на групи. Одні паслися, інші пильнували. Загледівши ворогів, вартові повідомляли табун і всі ховалися. Ховалися дуже вміло, в одній із старих печер з таємним входом. А, не знаючи де вхід, чужинці не здогадувалися, де подівся табун.

Літніми ночами жеребці на кобилиці влаштовували свої весілля. Ті, хто бачив ті ігрища, казали, що то були чудові видовища.

Сьогодні ніхто не знає, чому балка Кобильна отримала таку назву. Чи через те, що керувала табуном кобилиця, чи через те, що в кінському табуну переважали кобилиці.

Наш земляк криворіжець Григорій Гусейнов в пошуках історії заповідника «Асканія – Нова» віднайшов історію з тарпанами, доповнену новим фактом. До поміщика Дурилі на прибилася дивакувата конячка – тарпан. Тяглася вона до подібних себе, але підступитися близько не зважувалася. І все ж прибудна переборола страх, а домашні коні не заперечували до них пристати, гостю прийняли і вона їм довірилася, але тільки їм. Бо табунників не підпускала і одразу ж тікала геть.

Невеличка, струнка, невидної масті, з чорною кудлатою гривною, таким же хвостом, і темною смугою на спині конячина спала лише стоячи. З роки прожила в домашньому табуні, а на 4-й непрохана красуня ввійшла до зимового загону. Люди вирішили: нарешті дикунка засвоїлась і намірились її ввіймати. Зачинили в стайні. І пожалкували: вихована на волі кобилиця стала ніби самовбивця, кидалася на стіни, ламала двері. В метушні вибила собі око. Запам'ятаємо цю деталь: кобилиця з вибитим оком. Покалічена й знесилена забилася в холодний куток. Не їла й не пила. Аж на 4-й день, нахиливши низько голову, вийшла з загону. Невдовзі їла з рук сіно, йшла на водопій, але під сідло так і не далася, зате народила жеребчика. Та наївно думалося

людям, що лошиця позбавилась диких звичок і погнали разом з іншими кінями на випас у степ. Однак, помилились. Побачивши рідний ковиловий простір, вона зірвала з себе наряджене мотуззя, тяжко й тривожно протрубилася в далину й утекла з своїм лошам.

Прошло немало часу і стала поширюватися чутка, що в степу знову блукає й сторониться людей ще один тарпан. Стали передбачати, що це міг бути останнім, тому й налаштувалися неодмінно його впіймати. Кілька днів метушилися вершники, аж поки помітили біля водопою самотню постать. Стали підкрадатись, тарпан, почувши небезпеку, кинувся втікати. Зранку аж до ночі тривало переслідування. І втік би, якби не попав ногою у нору

степового звіра. Перелякана, засапана тварина лежала на снігу зі зламаною ногою й безсило дивилася на кривдників: у її очах були сльози. Нещасного тарпана поклали на сани і повезли. А дома роздивились, що в нього немає ока. І стало ясно: це була та сама кобила, що 4 роки тому прибула до домашніх коней, а потім зникла в степу зі своїм лошам. Щасливі люди виготовили їй протеза, але нещасна невдовзі померла.

Стояв грудень 1879 р. за іншими даними 1882 р., коли бачили останнього тарпана.

Ось така незвична неповторна Кобильна балка. І якщо все ж доведуть, що печери в балці рукотворні доведеться переписувати всю історію людства. Та на цьому наша подорож підходить до самого цікавого. Господарі одного із шестірнянських дворів запрошують на обід. Домашня кухня буває лише в селі. Для гурманів зеленого туризму альтернативи нема і бути не може. Борщик, варенички з вареного тіста з начинкою, ковбаси, балабушки, просте печиво з прісного тіста на яйці й сироватці, млинці, голубці навіть той ресторан. Останнім пунктом нашої подорожі є Широківський народний історико – краєзнавчий музей, де зібрано тисячі безцінних експонатів від часів неоліту до останньої війни і сучасності.

Видатні земляки:

Петро Георгійович Лобановський – дворянин, учитель. Він працював у І-й земській школі в кінці ХІХ на початку ХХ століття. Коли його вже не було, а школу в якій він працював, ще багато років називали школою Лобановського. Учні цієї школи мали міцні знання та високу культуру виховання. Петро Георгійович був головою правління та ініціатором відкриття Широківського кредитного товариства, він створив його, незважаючи на великі труднощі. Це перший у Широкому кооператив, який почав працювати у 1905 році.

Надія Петрівна Доценко – народна артистка СРСР. Народилася вона у 1913 році в селищі Широкому. Її творчий шлях починався з театральної сцени в рідному селищі. За своє життя нею було зіграно безліч чудових ролей. Актриса грала у таких п'єсах, як: «В степах

України» Корнійчука, «Казка про правду» Алігер, «Гил» Зарудного. Надія Петрівна не раз приїздила з гастролями до Києва, де на кіностудії ім. Довженка знімалась у фільмах «Кінець Чирви – Козира», «Партизанська іскра» та інших кінострічках. Її невтомна праця відзначена високими нагородами, а в 1978 році майстриня удостоїлася почесної Державної премії України ім. Тараса Шевченка за великий вклад у розвиток українського театрального мистецтва .

Григорій Якимович Гаркуша народився у 1942 році у селі Шестірня Широківського району. Закінчив Дніпропетровське музичне училище ім. Глінки. Після закінчення вступив до Московської державної консерваторії. За роки навчання у професора Оксани Свешнікової молодий вокаліст створив на сцені оперної студії низку партій, зокрема Фігаро «Севільський Цирульник», «Євгеній Онєгін» та ін. Після закінчення консерваторії переїхав до Києва.

Олекса Іванович Гурійв – письменник. Народився у 1913 році, ріс і вчився в Широкому. Як поет, Гурійв вперше виступив у 1932 році в збірці «Ентузіасти шахт». Його твори видавалися в Києві, Москві, Чехословаччині, Німеччині. Олекса Гурійв жив у Києві. Завершальний його твір він назвав «Повість мого життя», де також згадує і про своїх земляків. Похоронили письменника у 1999 році у місті Києві.

Павло Кононович Темченко – корінний широчанин. 1882 року народження, письменник. Його перше оповідання «Сонько» з'явилося у 1913 році в квітневому випуску Київського журналу «Маяк» і принесло визнання. До революції друкувався в журналах «Маяк» і «Шлях». Був головою «Просвіти» та редактором часопису «Зоря», а також завідувачим Широківським сільбудинком, де керував гуртком «Художнє слово». Його охоче друкували не тільки місцеві, а й столичні видавці такі, як Харківсько – Київське видавництво «Шлях освіти». А оповідання «Злодій» було видане у Полтаві, де Губернське Педагогічне Бюро включило його до шкільної програми для читання в класі. Навесні 1930 року письменника заарештували і вислали в м. Липець Воронежської обл. 30 квітня 1946 року його не стало.

Бай Анатолій Григорович - 1938 року народження освіта середня – спеціальна, закінчив Дніпропетровське музичне училище ім. Глінки в 1965 році. Бай А.Г. працював в закладах культури на посадах художнього керівника, директора Широківського районного Будинку культури, викладачем школи мистецтв. Багато уваги Бай А.Г. приділяв хоровому та вокальному жанру. Привив в учеників хору любов до української пісні, до кращих пісень професійних аматорів. В 1981 році колегією Міністерства культури України хоровому колективу

Миколаївського міського клубу присвоєно звання «самодіяльного народного колективу». В репертуарі колективу українські народні пісні.

За плідну концертну діяльність та високий виконавський рівень хор та його керівник в 1985 році стають лауреатами Всесоюзного огляду самодіяльної творчості до 40 – річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні

В 1987 році за вагомий внесок в розвиток самодіяльного мистецтва Бай А.Г. був занесений до обласної Дошки пошани.

Бай А.Г. з 1975 року почав працювати з тріо сестер Тарасенків і понині вокальне тріо виступають на районних, обласних фестивалях в республіканському

телетурнірі «Сонячні кларнети». Виступи в Саратовській області де вони побували з делегацією району на відзначенні 300 – річчя возз'єднання України з Росією. В 1999 році вокальному колективу сестер Тарасенків присвоєно звання народного колективу.

Бай А.Г. – самодіяльний композитор. Написав більше 500 творів. 7 років його твори друкувалися в республіканському видавництві «Мистецтво». Перша пісня А.Г. Бая «Моє село» була надрукована в обласній газеті «Зоря» в 1985 році. Його пісні входять до репертуару як самодіяльних так і до професійних виконавців, народних артистів України О.Павловської, В.Бродської.

Указом президента України від 21.02.2007 року, Анатолію Григоровичу Баю присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України».

Бай А.Г. видав збірки «Наш отчий дім», «Душі криниця», «Краю мій лелечий», «Пісні про рідну Широківщину», «Зберемося разом земляки», «Червона калина», «Райдуга».

Особливу увагу він приділяє вихованню підростаючого покоління.